

ВІДЛУННЯ МАЙДАНУ¹

Мусієнко Наталія Борисівна

кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник

Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України

Fulbright Scholar Program, 2011–2012,

Kennan Institute, Woodrow Wilson International Center for Scholars

Анотація. У статті досліджуються три виставки мистецтва Майдану, що були організовані програмою ім. Фулбрайта в Україні в 2014 р.: «Жінки Майдану», «Образи Майдану», «Досвід єднання: Майдан 2013–2014».

Ключові слова: Програма ім. Фулбрайта в Україні, Майдан, плакат, фотографія, виставка, живопис, колаж.

Abstract. This article discusses three exhibitions of Maidan art, organized by the Fulbright Ukraine Program in 2014: «Women of Maidan», «Images of Maidan», «Experience of Unity: Maidan 2013–2014».

Keywords: Fulbright Ukraine Program, Maidan, poster, photography, exhibition, painting, collage.

Київський Майдан 2013–2014 рр. вписав яскраву й трагічну сторінку до світової історії. Часова дистанція дасть можливість його ґрунтовнішого аналізу й різнобічної, зокрема мистецької, рефлексії. На окреме дослідження заслуговує той мистецький креатив, який з'явився взимку на київському Майдані Незалежності. Могутня, імпульсивна творча енергія панувала на площах, вулицях Києва та в Інтернет-просторі, змінювала, формувала новий вимір суспільства й країни. І світу.

Художні практики не мають чітких меж і весь час розширюються, особливо в контексті такого колективного художнього висловлення, яким став київський Майдан. Перформанс, інсталяції, кінематограф, музика, живопис, скульптура, література – тут було все розмаїття творчої мистецької палітри. Можна було зустріти різні форми й жанри живопису: від стріт-арту до портрету та декоративного живопису. Відразу з'явилися різноманітні мурали й графіті, адже вони найбільш співзвучні революції. Художники розмальовували намети і щити для Самооборони.

¹ Пряма мова в цій статті є фіксацією автором обговорень виставок з учасниками.

Професіонали й дилетанти, знамениті художники й мистецька молодь – Майдан об'єднав усіх і сам став великим витвором мистецтва: гігантською інсталяцією. Митці прийшли на Майдан як протестувальники, вони брали участь у важких протистояннях і в буденних справах. Проте вони залишилися художниками і в той чи інший спосіб починали відображати Майдан. Хтось у своїй творчості реагував миттєво, комусь була потрібна довша рефлексія і робота в майстерні, де вони в такий спосіб розширювали мистецьку територію Майдану.

Тільки єдність наукового аналізу та мистецького бачення дає правильний підхід до розуміння революційних подій в Україні взимку 2013–2014 рр. Донесення такого мистецького меседжу є важливою просвітницькою місією. Закономірно, що програма ім. Фулбрайта в Україні стала одним з піонерів цього важливого процесу і в 2014 р. організувала три присвячених мистецтву Майдану виставки.

Фотовиставка «Жінки Майдану» була відкрита 4 квітня 2014 р. у Києві у конференц-залі програми ім. Фулбрайта в Україні на вул. Еспланадній, 20. В її організації взяли участь Програма ім. Фулбрайта в Україні, Громадська благодійна організація «Українське Фулбрайтівське коло», Міжнародний благодійний фонд «Український жіночий фонд» та Жіноча сотня імені Ольги Кобилянської.

Марта Коломиєць, директор програми ім. Фулбрайта в Україні (зліва), та Тетяна Ярошенко, голова правління БО «Українське Фулбрайтівське коло», директор наукової бібліотеки НаУКМА (справа), презентують фотовиставку «Жінки Майдану» на Майдані Незалежності

Виставка «Жінки Майдану» стала успішною спробою зафіксувати й зберегти образ українського жіноцтва – матерів, сестер, дружин, дочок, які свідомо й самовіддано захищали на Майдані право українського народу на краще життя. Адже саме жінки своєю активною і діяльною позицією, непохитною волею і прагненням до змін без скарг і нарікань, непоказним героїзмом й самодисципліною підтримували дух Майдану. Вони вийшли на Майдан, щоб разом із чоловіками відстоювати свою гідність і право жити в європейській державі, де поважають права кожної людини, цінують різноманітність і рівність, дотримуються демократичних цінностей і свобод.

До експозиції увійшли світлини двадцяти п'яти фотографів з України, США, Португалії і Росії. Авторами цих світлин, у яких схоплено глибинну духовність і внутрішню сутність Майдану, були Анастасія Власова, Ігор Гільбо, Євгенія Жарикова, Олександр Заклетський, Еміне Зіятдінова, Інна Калініна, Лон Кауфманн (США), Андрій Комашко, Дмитро Ларін, Вадим Лур'є (Росія), Катерина Максим, Людмила Мицик, Катя Міщенко-Мицик (США), Ірина Озимок, Оксана Парафенюк, Олександр Ратушняк, Ігор Розкладай, Антоніо Сантос (Португалія), Йосиф Сивенький (США), Влад Содель, Олексій Фурман, Тарас Хімчак, Роман Цибрівський (США), Олег Шведов, Лада Шіленко. Серед них варто особливо виокремити фолк-артистів із США та України.

Американці:

Лон Кауфманн – Lon Kaufmann

New York Institute of Technology, New York, NY,

US Scholar Program;

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, Київ, 2002/03;

Тернопільська філія Європейського університету фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу, 2003/04;

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» 2011/12;

Йосиф Сивенький – Joseph Sywenkyj

School of Visual Arts, New York, NY,

US Student Program;

Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2003/04;

US Scholar Program;

Національний університет «Києво-Могилянська академія» 2013/14;

Роман Цибрівський – Roman Cybriwsky

Temple University, Department of Geography and Urban Studies,
College of Liberal Arts, Philadelphia, PA;

US Scholar Program;

Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2010/11.

Українці:

Еміне Зіятдінова

Львівський національний університет ім. І. Франка;

Fulbright Graduate Student Program

Ohio University, Athens, OH, 2010–2013;

Олексій Фурман

Fulbright Graduate Student Program;

Інститут журналістики Київського національного університету
ім. Т. Шевченка;

University of Missouri, Columbia, MI, 2014–2016.

17 травня 2014 р. фотовиставка «Жінки Майдану» була перенесена на Майдан Незалежності. Тут, біля стели Незалежності, вона залишалась до 23 серпня 2014 р. і, власне, стала однією з найдовших за терміном дії виставок на Майдані. На відкритті відвідувачів привітали голова Міжнародної Фулбрайтівської ради Том Гілі, голова правління громадської благодійної організації «Українське Фулбрайтівське коло», директор наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» Тетяна Ярошенко; голова правління Міжнародного благодійного фонду «Український жіночий фонд» Наталія Карбовська; координаторка Жіночої сотні ім. Ольги Кобилянської Ніна Потарська.

Директор Програми ім. Фулбрайта в Україні Марта Коломиєць підкреслила, що не можна переоцінити роль жінки як у суспільстві в цілому, так і під час Майдану зокрема: «Ми бачимо в цих фотографіях різні емоції – радість і смуток, і тривогу, і щастя, і допомогу. Ця виставка в мені плекає велику надію, що все буде добре, все буде гаразд в Україні. Адже Майдан дав дуже багато віри не тільки в себе, але у всіх людей».

Власне, тут, у серці Майдану, у відкритому публічному просторі, зроблені під час київських протестів фотографії набували нового змісту й нового життя. Підкріплені енергетикою місця подій, вони відкривали нові життєві історії. Відвідувачі часто знаходили себе на світлинах, а за кожним учасником Майдану тягнеться свій життєвий сюжет, своє рішення приєднатися до протестів проти корумпованого режиму.

Виставка «Образи Майдану»

Улітку 2014 р. (17.06–18.07.2014) програма ім. Фулбрайта в Україні провела у своєму офісі виставку колажів Олі Рондяк «Образи Майдану». Оля Рондяк – американка, закохана в Україну. Таке свідчення можна знайти про мисткиню у мережі Фейсбук. Для візуалізації Майдану вона обрала техніку колажу. Колаж – це друге життя для фрагментів зображень і текстів, вирваних зі звичного середовища. Його можна вважати результатом колективної творчості, бо рівнозначними з авторкою співтворцями стали ті, хто фіксували Майдан (журналісти, фотографи), і ті, хто брав у нього участь.

Відкриття виставки робіт Олі Рондяк у Фулбрайтівській галереї.
Оля Рондяк – у центрі. Крайній зліва – Посол США в Україні Джеффри Пайетт

Часточки нещодавнього минулого в роботах Олі заграли новими барвами й створили нові форми, набули нового змісту. Вони стали складовими жіночих портретів і нового обличчя України як частини європейського цивілізаційного простору. Поєднання різних деталей, переплетіння мов, нашарування людських почувань та особисті штрихи у поєднанні з традиціями дали авторці можливість створення іншої суті, а не іншого вбрання. Ця тепла і щира, як і сама авторка, виставка представлена окремим буклетом (http://issuu.com/fulbright-ukraine/docs/rondiak__booklet).

Виставка «Досвід єднання. Майдан 2013–2014» відкрилася 23 вересня 2014 р. у конференц-залі програми Фулбрайта, який журналісти вже охрестили Фулбрайтівською галереєю. Крім Програми імені Фулбрайта в Україні організаторами також виступили Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України та благодійна організація «Українське Фулбрайтівське коло» за сприяння Київського офісу Інституту Кеннана Міжнародного центру підтримки науковців імені Вудро Вілсона.

Відкриття виставки «Досвід єднання: Майдан 2013–2014» у Фулбрайтівській галереї. В центрі – куратори Наталія Мусієнко та Андрій Сидоренко

Ідея проекту народилась у автора цього тексту в травні 2014 р. під час поїздки до США з лекціями про мистецтво Майдану. Я прочитала їх у Вашингтоні у Центрі Вілсона та в Чикаго в Українському Інституті сучасного мистецтва. Розповідала про те, що в революційних подіях у Києві зимою 2013–2014 рр. мистецтву належить особлива роль. Аналіз зібраного мною багатого емпіричного матеріалу свідчить про наявність різних видів і жанрів мистецтва на Майдані. Після лекцій постійно звучало запитання: коли можна буде побачити виставку творів художників, яких надихнув Майдан. Усім відомі складнощі з перевезенням творів на велику відстань. Транспортування і страхування вимагають великих коштів. Я стала думати, як подолати ці дві перешкоди. Так у мене народилась ідея розробити концепцію виставки про Майдан, зібрати роботи художників, які від-

повідують цій концепції, і зробити їх високоякісні фотографії, а до США відправити у вигляді файлів. Сторона, яка приймала, мала їх якісно роздрукувати й представити в експозиції. Це виглядає як виставка постерів із певною юридичною базою для забезпечення інтересів учасників та організаторів.

Такий підхід є символічним, адже саме плакати були виразною домінантою Революції гідності. Інтернет-спільноти «Страйк плакат», «Крапля в океані» блискавично реагували на всі події протягом Революції. Була задіяна також зовнішня реклама, і не тільки виготовлена в поліграфічний спосіб, зокрема постерами: «Я дихаю вільно» та «Angry Ukrainians», а також зроблена просто на пустих рекламних щитах: «Коктейль Грушевського», «Заборонено забороняти». Українська революція замінила в популярній грі Angry Birds на Angry Ukrainians, а також переосмислила американського street-art художника Шепарда Фейрі (плакат Obey).

Плакати як важливі засоби вираження громадянської позиції з'явилися вже на першій демонстрації 24 листопада 2013 р., коли тисячі людей заповнили вулиці Києва, щоб продемонструвати своє прагнення до євроінтеграції. Переважна більшість плакатів були саморобними, із прямими політичними вимогами або гостросатиричного змісту. Безумовно, були й плакати, зроблені професійними художниками. Вони креативно висловлювали ставлення громадян до влади. Після побиття студентів у ніч на 30 листопада на ще більшій демонстрації, яка мала назву «марш мільйонів», 1 грудня 2013 р. кількість плакатів значно зросла. Митці, рекламисти, художники долучилися до протесту своєю творчістю – плакатами, що мали великий попит. Здавалося, ніколи маленький принтер не почувався таким героєм. Художники творили анонімно, швидко знаходили універсальні образи. Одним із перших постав плакат «Кривава Йолка». Саме з ним багато хто вийшов на демонстрацію «марш мільйонів» 1 грудня. В епоху цифрових технологій до художників долучились майстри мем-плаката та інші.

Київ став плакатною столицею світу: такої кількості плакатів, фотожаб, демотиваторів, малюнків ніхто не очікував. І найменше цього очікували в єдиному у Європі офіційно зареєстрованому «Музеї плаката», який знаходиться в етнографічному музеї «Пирогове». Музейники почали відстежувати плакатну творчість, оголосили конкурс народного протестного плаката, створили сторінку на Фейсбучі, яку почали відвідувати тисячі людей, на відміну від спільнот, де автори

діють анонімно, Музей, навпаки, старався ідентифікувати й зберегти авторство плакату. Звичайно, це було не завжди можливо, оскільки анонімність захищала від політичних переслідувань авторів найбільш жорстких творчих плакатних меседжів.

Творців ідеї, плакатів і сайту «Краплі в океані» журналісти дуже влучно назвали «креативними партизанами». У неспокійні часи своїх прізвищ вони не розголошували. Натомість блискавично швидко реагували на події. Перша «крапля» з'явилася в ніч на 1 грудня 2013 р. Намалювали прапор з меседжем «Я відповідаю за те, що буде завтра. Я крапля в океані», а потім вирішили зробити для краплі окремий постер. Від постерів автори «краплі» перейшли до відео-портретів учасників протесту, власне саме тих «крапель», з яких і складався океан Майдану.

Отже, логіка перенесення творів художників на відстань мовою плаката є очевидною. З цією ідеєю я звернулась у травні 2014 р. до директора Програми Фулбрайта в Україні Марти Коломиєць і директора ІПСМ НАМ України Віктора Сидоренка й отримала їхню підтримку. Підтримав ідею також директор Київського офісу Інституту Кеннана Ярослав Пилинський. Благодійна організація «Фулбрайтівське коло», що об'єднує вчених – випускників програми Фулбрайта, активно долучилась до організації виставки, яку вже чекають у Чикаго, Вашингтоні й Парижі.

Куратором та автором концепції став молодший науковий співробітник відділу кураторської виставкової діяльності та культурних обмінів ІПСМ НАМ України, художник Андрій Сидоренко, відомий як автор концепцій щорічної виставки «Новітні спрямування» з 2011 р. («Колективні сновидіння», «Соціальна ейфорія», «Індустріальний едем»), а також виставки-присвяти Майдану «Громадянський містицизм». Він, зокрема, зазначив: «Досвід Майдану 2013–2014, усвідомлення контрастів між життям та смертю, свободою та рабством стають феноменами, яким важко дати вичерпне раціонально-логічне визначення. Йдеться про речі, які торкнулись кожного особисто – безпосередні переживання, думки та передбачення учасників й очевидців сповнених драматизму подій. Найбільше цей екзистенціальний пласт відбивається сьогодні в сучасному мистецтві, яке є надійним підґрунтям для формування та підтримки спротиву будь-яким утискам індивідуальної та громадянської свободи. Мистецтво, яке створювалось до, під час, та після подій української революції, передає передчуття та настрої великих змін, а також спонукає від-

чути подих Майдану знову і знову, як відчували його люди, які відкинули страх заради спільної мети». У цьому проєкті Андрій Сидоренко представив свою відеороботу «Коли брехня втрачає силу».

Загалом у проєкті беруть участь 17 художників. Більшість із них – митці, які були ініціативними учасниками й очевидцями Революції гідності 2013–2014, що відбувалась у столиці України. Андрій Єрмоленко, Олекса Манн та Іван Семесюк є учасниками групи СВХ (Спілка вільних художників) та засновниками «Мистецького Барбакану», що у грудні 2013 р. з'явився на Хрещатику «за аналогією фортифікації для захисту підступів до міських брам. Такі укріплення у пізньому Середньовіччі приймали на себе перший удар ворогів і давали можливість зачинити ворота в основній фортеці». Саме у вигляді такої споруди представився організаторам громадський пост креативної інтелігенції для проведення мистецьких акцій. Барбакан відразу перетворився на постійно діючу виставку анархічного мистецтва, де збиралися художники, кіношники, письменники, музиканти та філософи: проводились лекції з протестного мистецтва, літературні читання, велись дискусії.

На виставці «Досвід єднання: Майдан 2013–2014» є роботи, які представлені в оригіналі й ще не були трансформовані у постери. Візуально у виставковому просторі домінує робота Мар'яна Луніва «Аркан». Художник поділився своїми думками про рушійне покоління революції: «Я довго не наважувався взятись за тему Майдану. Образи, що виринали в уяві та ятрили серце, змінювались з калейдоскопічною швидкістю. Я щиро заздрю тим митцям, котрим вдалося у цей складний час гідно долучитись до процесу творення через відео, графіку чи живопис. Замішані воєдино сподівання, надії, відчайдушність та самопожертва людей, для мене особисто, поєднувались у видіння, більшість з яких ще й досі не відтворені на полотні. Окрім тих, котрі наважилися зловити-прожити-осмислити, котрі, мабуть, виявились сильнішими за мене».

Величезною жертвою, непоправною втратою та відкупом за наше сьогодні стали людські життя. В одній площині високого духу закарбувались образи тих, хто жили та відійшли у вічність з твердим переконанням, що РАБІВ ДО РАЮ НЕ ПУСКАЮТЬ! Так появилися на полотні «Причастя до Вічності» Устим Голоднюк (12 серпня 1994 – 20 лютого 2014) та Сергій Нігоян (2 серпня 1993 – 22 січня 2014). Устим був переконаний, що «*Людина живе на землі, поки живе пам'ять про неї!*», а Сергій свято вірив, що «*Голосом народу*

говорить Бог!». Як зазначає Мар'ян Лунів, «Я бачив їх на Майдані, тих 20-літніх, чії серця бились в унісон. Перше українське покоління, сформоване в умовах постсоціалізму. Незабаром саме вони будуть визначати суспільну думку в державі. Вони свідомо вибрали свої орієнтири й стояли міцно пліч-о-пліч, рухались в одному напрямку. Так появився «Аркан» – відбиток танцю-ініціації, посвяти у воїни, мої роздуми про тих, хто є, і тих, кого уже немає з нами...

*Гей, заграйте в бубни!
Гей, цимбали, – грайте!
Вийшли ми на доли,
Вийшли ми на горе
Ворогам України,
А собі на славу».*

У проекті беруть участь наукові співробітники ІПСМ НАМ України: Гліб Вишеславський, відомий концептуаліст, співавтор книги «Термінологія сучасного мистецтва», та Оксана Чепелик – художниця, режисер, сценарист і дослідник нових медіа, двічі стипендіатка програми Фулбрайта, Fulbright Scholar, University of California, San Diego, CA, 2003–2004, 2010–2011.

Для художника Гліба Вишеславського це вже не перша революція. Він є активним учасником Майданів 2014 р. і 2004 р., коли вийшла книга його фотографій «Майдан Свободи». Після трагічних лютневих подій 2014 р. художник створив триптих «Небо Майдану». «Чорне полотно – це стан, який там був після того, як згоріли Профспілки, – розповідає Гліб Вишеславський. – Там я підібрав усі ці деталі: бруківку, рукавички, пляшку, в якій готували коктейль Молотова, протигаз, жовто-блакитну стрічку та металевий дріт». Промовистий асамбляж також можна було побачити на виставці в оригіналі. Без сумніву, в новому, плакатному житті роботи Вишеславського та Луніва збережуть свою сильну впливову енергетику.

Оксана Чепелик представляє проект «КОЛАЙДЕР_100: Київ 2014». Уперше його було представлено наступного дня після розстрілу на вулиці Інститутській у Києві 21 лютого 2014 р. у рамках Міжнародного фестивалю «Сараєвська зима 2014», коли в Сараєво відзначалося 100-річчя Першої світової війни. Це перший презентований за кордоном проект, що рефлектує події нашої сучасної історії. Він відбувався паралельно з революційними змінами в Україні. Це

друга частина великого довготермінового проекту «Коллайдер», який було номіновано на британську премію ARTRAKER AWARD 2013 Awarding Creativity in Art and Conflict.

Оксана Чепелик розповідає: «Проект “КОЛАЙДЕР_100: Київ 2014” зосереджується на Київському Євромайдані та функціонуванні публічного простору за умов парадигматичних змін глобалізованого світу, де ідеали свободи, демократії і права людини були цинічно розтоптані олігархічною владою. Проект працює з публічним простором, наукою та історією і стосується розуміння нашого часопростору, досліджуючи співвідношення між минулим часом, теперішнім і майбутніми трансформаціями суспільства. За експериментальних умов колайдери досліджують квантові частинки під час зіткнень одна з одною, аби виробляти дивну речовину, антиречовину. За планетних умов ми досліджуємо людські частинки під час зіткнень, які виробляють випадкову речовину, сильну речовину, дискурсивну речовину, політичну речовину, етичну речовину, речовину великої ваги та не завжди послідовну. Проект – це розповідь про місто, де колізії між минулим часом, теперішнім і майбутнім пропонують свої власні спектри відповідностей. Взаємодія між мікро- і макросистемами, між фізичними й соціальними світами досліджує різноманітність сучасних та історичних явищ.

Залучаючи українські події у цю спільну мову, проект свідомо формує глобальне розуміння сучасної історії і в той же час переосмислює розуміння локальних і всесвітньо-історичних переломів. Геополітична колізія, в якій опинилася Боснія 1914 року, призвела до всіх відомих наслідків. Геополітична колізія, в якій опинилася 2014 року Україна, призвела до того, що світ знаходиться за один крок від третьої світової війни.

Проект являє собою арт колайдер, у якому часопростір відображається як панорамна відеопроєкція, яка складається з 24–60 відеофрагментів, яка обертається з прискоренням, активуючи механізм аудіовізуальних стрибків, де певні фрагменти поступово заміщуються архівним відео. Мистецтво стає свідченням сьогоденної соціальної дійсності і його травм. Це запрошення разом випробувати складність світу, маючи справу з насильницькими конфліктами, соціальним зрушенням і подіями війни, які вплинули на подальший історичний розвиток».

Учасниками проекту також є художники, які виставлялись в ПСМ НАМ України та представляють Україну на міжнародних виставках:

Олена Голуб, Роман Мінін, Марія Павленко, Роман Михайлов, Дарина Кольцова, Мар'яна Гончаренко, Роман Михайлюк, Юлія Беляєва, Антон Гаук, Микита Завілінський, Тетяна Русецька, Ірина Хованець, Анастасія Некипела.

Художниця і теоретик мистецтва Олена Голуб зокрема зауважила: «Художникові не байдуже, з ким «висіти на одній стінці», оскільки від цього залежить сприйняття його творчості, адекватність контексту і напрям, у якому він розвивається. У цьому проєкті я опинилась не випадково, приємно, що тут всі – однодумці. З деякими учасниками була знайома давно, і нас пов'язували творчі стосунки: з Глібом Вишеславським ми робили спільний проєкт «Цифрове подвір'я № 3», який демонстрували в Амстердамі, з Оксаною Чепелик нас пов'язують теоретичні перетини й публікації. У виборі інших художників цілком довірила кураторам Наталі Мусієнко та Андрію, які нас «породичали» заочно. Майданне можна спокійно назвати темою, це біль і радість, крик відчаю і надії, це така визначна подія, яку було створено неймовірним духовним зусиллям кращих людей України, вища за життя, вища за розуміння. Будь-який твір мистецтва тьмяніє перед створеною на Майдані реальністю. Тому деякий час художня діяльність здавалася мені геть непотрібною, мізернішою за реальні події, які унаочнили велич свободи, людської гідності, єднання, любові. Усі найкращі людські якості спалахнули водночас, надаючи сенс жертвності гірких втрат. Дві роботи, які я надала до спільної виставки «Досвід єднання. Майдан 2013–2014», є частиною мого проєкту «Вторгнення», який демонструвався у галереї «Майстерня» (Будинок художника) у вересні 2014 р.

У ньому я прагнула розширити можливості мистецтва, залучаючи винаходи contemporary art. Мій творчий метод зрушує акцент із візуальної на інформативну складову художнього зображення. Тому із станкового живопису та графіки я перейшла до цифрових носіїв і змішаної техніки. Мені здається, що цифрова мова ближча до сучасності, можливо, й зрозуміліша, але я не вважаю, що розум потрібно підключати при сприйнятті мистецтва (як і при його створенні), це царина наукового методу.

Основна парадоксальність серії робіт «Вторгнення» базується на зіткненні мого особистого, естетизованого простору і зовнішнього, побаченого через об'єктив фотокамери. Я написала акварельні етюди ландшафтів Києва, Одеси й інших мальовничих куточків України у традиційній манері, як писала в студентські роки. Вічна краса при-

роди завжди приваблює митців, спонукаючи братись за пензля. Проте нині, я вважаю, безтурботне милування просто неможливе. Разючий контраст ідилічності естетизованого ландшафту складає та реальність, яка втручається в життя і руйнує усталену естетику. Окремо я зробила чимало фотографій подій з Майдану, які вражали мене своєю дієвістю. Ці фрагменти я поєднала з акварельними, сканованими на комп'ютері. Таким чином я поєдную дві стилістики і передаю свої переживання щодо побаченого».

Учасники проекту «Досвід єднання: Майдан 2013–2014» є не тільки знаними митцями, а й теоретиками мистецтва. Гліб Вишеславський, Оксана Чепелик, Олена Голуб відомі своїми ґрунтовними теоретичними дослідженнями мистецтва. Це поєднання мистецького і наукового підходу, про яке ми вже писали, знаходиться у фокусі програми ім. Фулбрайта і, безумовно, дає плідні результати. Адже народження нового, яке засвідчив неймовірний спалах мистецької креативності на Майдані, потребує свого осмислення, вивчення, а також промоції, зокрема через виставки.

Література

1. *Мусієнко Н.* Мистецтво і політика / Наталія Мусієнко. – К.: Скарби, 2002. – 169 с.
2. *Мусієнко Н.* Мистецький фактор у типології європейських революцій в епоху ПОСТ (Case Study: Ukraine) / Наталія Мусієнко // *Агора*. – 2006.– № 4. – С. 148–154.
3. *Мусієнко Н.* Мистецтво і революція / Наталія Мусієнко // *Культура і життя*. – 2014. – № 40. – 3–9 жовтня. – С. 24.
4. *Мусієнко Н.* Плакатна столиця світу / Наталія Мусієнко // *Культура і життя*. – 2014. – № 41. – 10–16 жовтня. – С. 24.
5. *Олійник Є.* «Щоденники Євромайдану»: не можеш вплинути на події – зафіксуй їх [Електронний ресурс] / Євгенія Олійник. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25252295.html>.
6. *Семенченко М.* Валентин Сильвестров: «Читайте Шевченка, доки не пізно...» [Електронний ресурс] / Марія Семенченко. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/kultura/valentin-silvestrov-chitayte-shevchenka-doki-ne-pizno>.
7. *Тригуб В.* Андрій Єрмоленко – ще один таланти Майдану [Електронний ресурс] / Віктор Тригуб. – Режим доступу: <http://narodna.pravda.com.ua/fun/52f647ab8db92/>.
8. *Parrish A.* Roti's «New Ukraine» [Електроннийресурс] / Alexandra Parrish // Jaime Rojo & Steven Harrington. A «New Ukraine» Sculpture In Kiev By Street Artist Roti. – Режим доступу: http://www.huffingtonpost.com/jaime-rojo-steven-harrington/street-artist-roti-places_b_4677340.html.